

## SHTETI I MIRËQENIES SOCIALE

## ДРЖАВА НА СОЦИЈАЛЕН БЛАГОДЕТ

## SOCIAL WELFARE STATE

### Abstract

In Macedonia as across the Balkan region, individual continue to face difficulties with the basic social/economical rights and protection. These violations include unequal access to employment and healthcare, education, and under-representation in decision-making bodies. The welfare state is a concept of government in which the state plays a key role in the protection and promotion of the social and economic well-being of its citizens. It is based on the principles of equality of opportunity, equitable distribution of wealth, and public responsibility for those unable to avail themselves of the minimal provisions for a good life. In Macedonia there is a considerable discrepancy between the laws which guarantee basic social and economical rights, and the actual legal practices or implementation of such laws, especially in rural areas. In this paper, I will make two points: first, I will underscore the links between Social Welfare State, the discrepancy between laws and the actual practices in relation to social rights and protection, and the need for institutionalized legal policies to combat such inconsistencies; and second, I will argue that the State needs to implement legal changes in Macedonia to combat un-equal social protection in which violence basic human rights of citizens. With reference to the legal framework of Macedonia, I will use the Macedonian

---

<sup>1</sup> Profesor në Universitetin e Tetovës - Fakulteti Juridik, Maqedoni, Tetovë (ali.musliu@unite.edu.mk).

case to argue that legal reforms and the social-democracy of the state since 1990/91 have not fundamentally transformed the system, but rather have supported the continuation of violence of basic social and economical rights.

**Keywords:** Social Welfare State, Human Rights, Constitution, Macedonia

### 1. Koncepti i shtetit të mirëqenies sociale

Shteti i mirëqenies sociale quhet shteti që kujdeset të sigurojë një jetesë së përshtatshme për shtetasit, me synimin e arritjes të mirëqenies së përgjithshme të tyre. Sipas Briggs<sup>2</sup>: Shtet i mirëqenies sociale është ai shtet në të cilin fuqia e organizuar është barazisht e përdorur, nëpërmjet politikave dhe institucioneve, si një përpjekje për të zbutur lojën e forcave të tregut në tre drejtime: së pari, duke garantuar individët dhe familjet e tyre me një minimum të ardhurash pavarësisht nga mundësitë e tyre, së dyti- duke garantuar një nivel të caktuar sigurie, veçanërisht në situata kritike si sëmundja, pleqëria dhe papunësia dhe së treti- duke iu siguruar të gjithë qytetarëve pa dallim statusi apo klase shoqërore shërbime shoqërore cilësore dhe të domosdoshme“.

Ky përkufizim e përcakton “Shtetin e mirëqenies sociale” si një nga format e ndërhyrjes së shtetit në një ekonomi tregu kapitaliste. Disa teoricienë argumentojnë se shteti i mirëqenies sociale duhet t’i referohet një minimumi jetik, “dysHEME”<sup>3</sup>. Të tjerë argumentojnë se politikat e mirëqenies mund t’i shërbejnë edhe qëllimeve të tjera, si politika meritokratike arsimore<sup>4</sup>. Ekzistojnë një sërë përkufizimesh, motivesh, funksionesh, që i atribuohen shtetit të mirëqenies sociale. Sidoqoftë, është pranuar nga shumica e studiuesve të politikës sociale se “shteti i mirëqenies sociale përfaqëson përgjegjësinë e shtetit për mirëqenien e qytetarëve në përputhje me të drejtat qytetare”<sup>5</sup>.

Në përgjithësi, në tekstet mësimore bëhet një përcaktim i cili “shpreh përgjegjësinë e shtetit për sigurimin e standardeve themelore të

---

<sup>2</sup> Briggs, A. (2000). *The welfare state in historical perspective*. European Journal of Sociology. 2(2). 228.

<sup>3</sup> Ibidem, 221-58

<sup>4</sup> Flora, P. & Arnold, J.H. (1990). *The development of welfare state in Europe and America*. New Brunswick, NJ, f. 351-53

<sup>5</sup> Musliu, A. (2012). *Sistemi i të drejtave të njeriut*. Vatra. Shkup. f. 128

mirëqenies së shtetit të tij”.<sup>6</sup> Duhet potencohet se përdoret edhe një sërë emërtimelesh të tjera, si shteti i kujdesit social; shteti i së drejtës sociale; shteti social-demokratik, shteti social ligjor. Gjithashtu përdoret edhe termi i shtetit të kujdesit social, ku në të gjitha këto terme janë të pranishme fjalët “sociale” dhe “mirëqenie”.<sup>7</sup>

Nga mënyra se si parashtrohen përcaktimet ose përkufizimet e shtetit të mirëqenies sociale, mund të veçojmë tri karakteristika të përbashkëta themelore, që janë pjesë e veprimtarisë së shtetit:

1. Kryerja e funksionit social për sigurimin e jetës së përshtatshme të shtetasve dhe zvogëlimin e të këqijave ose vuajtjeve. Këtu jepet në kuptimin e sigurimit të përgjegjësive për një jetë të përshtatshme, jepet në kuptimin e sigurimit të standardeve më themelore të jetës. Në këtë kontekst, detyrim i shtetit të mirëqenies sociale përqendrohet në luftën kundër varfërisë, asaj absolute kur të ardhurat e njerëzve janë më të vogla për plotësimin e kërkesave bazë, si dhe varfërisë relative, që shpreh pabarazinë që ekziston ndërmjet individëve dhe grupeve sociale.

2. Sistemi i mjeteve financiare të miratuara shoqërisht. Kjo karakteristikë shpreh realizimin e shpenzimeve financiare, ku në kuptimin e saktë të fjalës, është shteti ku shpenzimet sociale, që janë mbajtja e nivelit të të ardhurave, kujdesit mjekësor, social, invalidor, arsimit, sporti, kultura etj., përbëjnë më të madhe të shpenzimeve publike dhe njerëzit që merren me veprimtari sociale përbëjnë pjesën më të madhe të punonjësve publikë.<sup>8</sup>

3. Shërbimi social në të gjitha nivelet e strukturës sociale ka lidhje më të drejtpërdrejtë me konceptin e demokracisë liberale për shtetin, ku me gjithë pabarazitë ekonomike e sociale ekziston një moral i përbashkët i vetëdisiplinës dhe i respektit reciprok.<sup>9</sup> Demokracia liberale është në kundërshtim të plotë me predikimet e socialistëve marksistë e komunistë për krijimin e një shoqërie pa klasa, zhdukjen e dallimeve klasore ndërmjet revolucionit me dhunë dhe krijimit të shtetit të diktaturës së proletariatit. Demokracia liberale pranon ekzistencën e dallimeve klasore, po ashtu edhe të varfërisë brenda rendit ekzistues. Në këtë mes janë të rëndësishme politikave të zbatuara përmes politikave

---

<sup>6</sup> Anderson, C. E. (1996). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Polity Press. Cambridge, f. 18.

<sup>7</sup> Tomes, I. (1997). *E drejta e sigurimit social*. Tiranë, f. 6

<sup>8</sup> Hobsbawn, E. (1997). *Epoka e ekstremeve. (I Rrëmbyeri i Shekullit të XX)*. Tiranë, f. 239

<sup>9</sup> Lambertes, E. (1996). *Main Political Currents in Modern Europe*. Macmillan Press LTD, f. 9.

publike institucionale të miratuara për ngushtimin e dallimeve klasore, si dhe për pakësimin dhe eliminimin e varfërisë.

Në formulimin e nocionit të “shtetit të mirëqenies sociale” kanë dhënë ndihmesën personalitete shtetërore dhe politikanë, të cilët në një ose tjetër mënyrë janë shprehur për kuptimin, përmbajtjen dhe rëndësinë e tij. Nga figurat më të spikatura është kancelari i parë i Gjermanisë së Bashkuar Otto Van Bismark (1815-1898), i cili konsiderohet themelues dhe praktikues i hershëm i politikave të sigurimeve sociale. Bismarku bëri fuzionimin e togfjalëshit “mirëqenie” dhe “shtet”, kur nëpërmjet një deklarimi të tij theksoi se “Politika e shtetit duhet të jetë e tillë, që të kultivojë te klasat pa pronësi idenë se shteti është jo vetëm një institucion i nevojshëm, por gjithashtu është i atillë, që njeh sjelljen e mirëqenies dhe përparësitë e drejtpërdrejta”<sup>10</sup>

Gjithashtu, politikani dhe burrështeti i njohur anglez Viston Çerçill (1887-1965) dha një vizion të ri politik për shtetin, duke vënë theksin në mirëqenien dhe në të drejtat ekonomike e sociale të individëve që duhet të sigurohen brenda shtetit, dhe kështu, sipas ti, do të shmangeshin edhe rreziqet që vinin nga socialistët marksistë.<sup>11</sup> Në vitet e '30 të shekullit XX, Frenklin Rusvelt (1892-1945), presidenti i SHBA-ve deklaronte: “Qeveria ka detyrë të përcaktuar të përdorë të gjithë pushtetin dhe burimet e saj për të përballuar problemet e reja sociale me kontrolle të reja sociale, tu sigurojë personave të drejtën në jetën e tyre ekonomike dhe politike, lirinë dhe kërkimin e lumturisë.”<sup>12</sup>

## **2. Tiparet dhe komponentët e shtetit të mirëqenies sociale**

Në bazë të përkufizimeve dhe koncepteve të lartpërmendura, mund të arrihet në konkluzë për dy tiparet themelore të shtetit të mirëqenies sociale.

Tipari i parë themelore i shtetit të mirëqenies sociale kushtëzon ndërhyrjen në një shkallë ose masë më të madhe të shtetit në sferën e jetës ekonomike dhe sociale, ku mirëqenia sociale bëhet pjesë integrale e funksionit të shtetit dhe politikave të saj publike. Shndrimi i historik i funksionit të shtetit liberal, ku nga funksioni i ruajtjes së rendit, zbatimit të ligjeve, apo “roje të natës”, merr një funksion të veprimtarisë ekonomike dhe sociale në formë të shërbimeve publike. Institucionalizimi i këtij funksioni në përmasa shumë më të mëdha si nga pikëpamja

---

<sup>10</sup> Huddleston, J. (1998). *The Search for a Just Society*. New Delhi. Sterling Publications. f. 189

<sup>11</sup> Ibidem, 189.

<sup>12</sup> Birch, R. C. (1974). *The Shaping of Welfare State*. Blackwell, f. 6.

administrative, ashtu dhe të përgjegjësiqe që merr trajta universale dhe të vazhdueshme.

Tipari i dytë, parashton kategorinë e të drejtave të individit në sferën ekonomike dhe sociale, ku të drejtat ekonomike dhe sociale bëhen si të drejta të padiskutueshme të njeriut. Në të dyja tiparet spikatet ana sociale, e cila, në aspektin etimologjik mban tri dimensione bazë:

a) sigurimi social i individit në shoqëri, sidomos kapërcimin e varfërisë, krijimin e mundësive për zhvillimin e lirë dhe të gjithanshëm të personalitetit,

b) përmirësimi i raporteve shoqërore, duke i lidhur ato me raportet politike dhe me stabilitetin politik,

c) të drejtat sociale të garantuara me normat më të larta juridike në kuadër të shtetit.

Të drejtat sociale paraqesin shtojcë kualitative të kompleksit të të drejtave të njeriut, si dhe ideja mbi to është historikisht më e vjetër nga të drejtat qytetare dhe politike. Ato janë të drejtuara në atë që t'i sjellin njerëzit në një pozitë të drejtë shoqërore që realisht të mund t'i gëzojnë të drejtat qytetare dhe politike. Njeriu i paarsimuar nuk mund të shfrytëzoj shumë të drejtat, dhe për atë i duhet garantuar e drejta në arsim. Njeriu i cili gjendet në pozitë të mjerueshme ekonomike është në pozitë të pabarabartë, prandaj edhe i duhet siguruar të drejtat ekonomike, siç janë e drejta në punë, në pagesë të njëjtë për punë dhe siguri sociale në rast papunësie. Të ngjashme janë të drejtat sociale të cilat duhet të parandalojnë, që njeriu si shkas i rrethanave të pavolitshme, të humbas parakushtet themelore për përkatësinë reale bashkësisë si dhe realizimin e të drejtave të veta. E drejtë e tillë është për shembull e drejta e cila përfshin standardin minimal të jetesës ku bën pjesë ushqimi, veshja dhe banimi.

Derisa të drejtat qytetare dhe politike në raport me shtetin përcaktohen negativisht, ku shprehin kërkesën për mosveprim, kufizimin dhe formën në të cilat shteti mundet në mënyrë ligjore të ndërhyjë në sferën e të drejtave dhe lirive të qytetarit, përderisa të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore kërkojnë pikërisht të kundërtën, veprim aktiv të shtetit duke vendosur para saj kërkesën për veprim për krijimin e predispozitave të përgjithshme ekonomike dhe politike si dhe miratimin e masave efikase për realizimin e tyre. Në bazë ju qëndron, gjithashtu edhe definimi filozofik i njeriut si qenie e lirë me dinjitetit të lindur, ku të drejtat dhe liritë nuk nënkuptohen vetëm në rrafshin civil dhe politik,

por përfshinë edhe mbrojtjen nga varfëria me krijimin e mundësive ekonomike dhe sociale, ku dinjiteti njerëzor nuk vihet në pyetje.<sup>13</sup>

Të drejtat ekonomiko-sociale i përmban edhe Deklarata universale mbi të drejtat e njeriut. Faktikisht ky akt ndërkombëtar është njëllojshmëri e programit ekonomiko-social të zhvillimit të shteteve të caktuara si dhe botës në tërësi. Numri më i madh i të drejtave siç është e drejta në punë, nuk janë paditëse. Pra, bëhet fjalë në përgjithësi për të drejta të cilat janë jo-paditëse (non-justiciable). Megjithatë, Pakti mbi të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore përmban një katalog të këtyre të drejtave që është më i gjatë dhe më gjithëpërfshirës se sa ai i Deklaratës Universale, më detajisht i përshkruan dhe definon si dhe shpeshherë i përcakton hapat të cilat duhet ndërmerren që të arrihet realizimi i tyre. Edhe pse Pakti aludon realizimin gradual të të drejtave dhe pranon kushtëzimin e mundësive materiale të shteteve nënshkruese deri në kufijtë e mjeteve disponuese, ai njëkohësisht imponon edhe obligime të llojllojshme të cilat kanë efekt të pakushtëzuar. Këtu posaçërisht numërohen dy obligime kryesore: i pari, obligimi i shtetit kontraktues që të garantojë të drejtat të parapara me Paktin pa kurrfarë diskriminimi; si dhe detyrimi i dytë, pasi që Pakti të hyjë në fuqi në raport me shtetin konkret, të ndërmarrë hapa në afat të arsyeshëm e të shkurtë për realizimin e të drejtave relevante të parapara me Paktin. Specifika e të drejtave ekonomike, sociale dhe kulturore është në shkallën e zhvillimit ekonomik të shtetit anëtar dhe mundësitë objektive në sigurimin e këtyre të drejtave qytetarëve, kështu që shtetet nëpërmjet bashkëpunimit ndërkombëtar, ndërmarrin hapa në realizimin gradual të këtyre me shfrytëzimin e të gjitha mjeteve disponuese.<sup>14</sup>

Promovimi dhe implementimi i këtyre të drejtave dhe sfidat në të cilën has realizimi i tyre nuk ka tërhequr vëmendjen e duhur në suaza të OKB-së. Kontribut të madh në afirmimin e të drejtave ekonomike, sociale dhe kulturore ka *Organizata Ndërkombëtare e Punës (ONP)* e themeluar në vitin 1919 pas Luftës së Parë Botërore, me bindje se s'mund të ketë paqe pa drejtësi sociale. Organet e kësaj organizate i përbëjnë përfaqësuesit e punëtorëve, punëdhënësve dhe shtetet anëtare. Intenca bazike për themelimin e Organizatës Ndërkombëtare të Punës (ONP) është përmirësimi i kushteve të jetës dhe punës së punëtorëve, e cila është bërë me sjelljen e normave-konventave dhe rekomandimeve

<sup>13</sup> Musliu, A. (2012). *Sistemi i të drejtave të njeriut*. Vatra. Shkup, f. 74

<sup>14</sup> Ibidem, f. 76

nga sfera e punës, sjelljen e ndihmës teknike, nëpërmjet programeve mësimore, përpunimin e studimeve dhe veprimeve tjera praktike.<sup>15</sup>

Sa i takon komponentëve të Shtetit të Mirëqenies Sociale, ato paraqiten në formë të sigurimeve dhe asistencave sociale.

Sigurimet sociale (egn. Social Insurance ose Social Security), kanë të bëjnë me kujdesin, mbrojtjen e sigurimin me përfitime materiale të shtetasve në periudhat më kritike të jetës së tyre, në gjendje të vështirësisë ekonomike, respektivisht papunësisë, aftësive të kufizuara të punës (rast të aksidenteve të ndryshme në punë), invaliditetit, pensioneve, kujdeseve shtesë familjare, kujdesit fëmijëror etj. Pra në bazë të kësaj, sigurimet ndahen në tetë baza sistemore:

1. Sigurimi shëndetësor;
2. Sigurimi në rast papunësie;
3. Sigurimi për pension pleqërie;
4. Sigurimi në rast invaliditeti;
5. Sigurimi për dëmtimet në punë;
6. Sigurimi i paaftësisë në punë;
7. Sigurimi familjar (kompensimet familjare);
8. Sigurimi i nënave me fëmijë.<sup>16</sup>

Asistenca sociale e njohur si kompensimi social, ku futet asistenca ose përfitimi për veteranët e luftës, ndihma për fëmijët e vegjël, ndihma për gratë shtatzëne dhe ndihma për të varfrit. Termi asistenca sociale është shprehje që zëvendësoi termin e vjetër – kujdes për të varfrit ose ndihmë për të varfrit.<sup>17</sup>

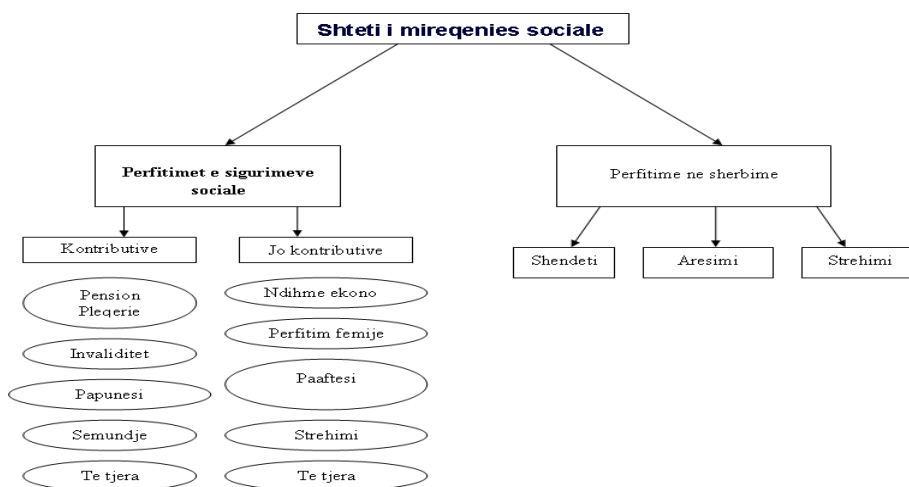
---

<sup>15</sup> Ibidem, f. 78

<sup>16</sup> Filo, Ll. (2006). *Historia për Shtetin e Mirëqenies Sociale*. Extra. Tiranë, f. 14.

<sup>17</sup> Ibidem, f. 15.

## CENTRUM 6



Shërbimet e identifikuar në këtë listë nuk janë të vetmet, sepse secili prej tyre rizbërthehet në të tjera. Sipas Mishres<sup>18</sup> lista duhet të përfshijë plotësisht shërbimet e punësimit, ndërsa Titmus<sup>19</sup> në listën e taksave përfshin “taksa e përkujdesjes shoqërore” e cila sipas tij destinohet për skemat e punësimit të aplikuara nga kompanitë industriale të biznesit. Lista e shërbimeve publike përfshin vetëm kolonën e dytë dhe të tretë të skemës.

Kapitalizmi i sotëm i shteteve të zhvilluara synon drejt kapitalizmit të “përkujdesjes shoqërore”, shteti synon drejt shtetit të “Mirëqenies Sociale”. Jo të gjithë pajtohen me idenë se kapitalizmi ka nevojë për shtetin e përkujdesjes. Disa argumentojnë se shteti i përkujdesjes është tepër i fuqishëm dhe i pranishëm kudo. Megjithatë, pjesa më e madhe e politikanëve, akademikëve dhe qytetarëve argumentojnë se një sistem i mbrojtjes shoqërore është i nevojshëm për të zbutur efektet negative të ekonomisë së tregut. Arkitektët e shtetit të përkujdesjes shoqërore - Beveridge, Keynes, Myrdal, dhe Moller, 50 vjet më parë, argumentonin se është e mundur të kombinohet rendimenti me përkujdesjen. Sipas tyre, rendimenti ekonomik në kapitalizëm rritet nën ndikimin e shtetit modern të përkujdesjes. Shteti i mirëqenies sociale është mjete nëpërmjet të cilit shpërndahet mirëqenia sociale.

<sup>18</sup> Mishra, R. (1984). *The Welfare State in Crisis: Social Thought and Social Change*. The University of Virginia, f. 87

<sup>19</sup> Titmuss, R. M. (1960). *The Social Division of Welfare*. Liverpool University Press, f. 15



Teoritë që studiojnë dhe shpjegojnë zhvillimin e shtetit të mireqenies sociale mund të grupohen në: Teoria e zgjedhjes kolektive; Teoria e modernizimit, dhe Teoritë marksiste.

Teoria e zgjedhjes kolektive argumenton zhvillimin e shtetit të mirëqenies sociale në raport me luftën politike për vota. Quhet teori e zgjedhjes kolektive, sepse janë votuesit që vendosin për partinë politike dhe programin politik fitues nëpërmjet sistemit të zgjedhjeve të lira. Sipas kësaj teorie, rritja e përgjithshme e shpenzimeve të përkujdesja shoqërore arrihet për shkak të presionit të grupeve jashtë qeverisë, sidomos sindikatave. Këto forca, të nënvizuara në teorinë e Kejnshit<sup>20</sup> që nga lufta e dytë botërore, kanë nxitur një efekt shpërthyes në programet e përkujdesjes shoqërore dhe shpenzimet, të cilat në përfundim bëjnë që ato të rriten më shumë se burimet nga taksat. Teoria jep argumentime të bazuara dhe shkencërisht të provuara kur argumenton rritjen e mireqenies shoqërore që nga lufta e dytë botërore, por rezultatet janë më pak të suksesshme në argumentimin e veçorive të tipave të mirëqenies të siguruar.

Teoria e modernizimit e interpretojnë shtetin e mirëqenies sociale si një përgjigje të kërkesave strukturale të domosdoshme të modernizimit. Zhvillimi ekonomik rrit ndarjen e punës dhe nënkupton marrjen e detyrimeve të sigurimit, të cilat më parë mbuloheshin nga familja dhe komuniteti. E gjitha kjo shkakton lindjen e problemeve të reja sociale, zbutja e të cilave kërkon zgjerimin e përgjegjësisë së shtetit. Dy rryma mendimi janë më të njohurat në këtë kuadër: e para argumenton rolin e politikës sociale në përshtatjen e forcave të punës dhe institucioneve të tjera sociale sipas kërkesave të ekonomisë, (kështu për shembull ndryshimet në sistemin arsimor), ndërsa tjetra nënvizon nevojën për modele të reja të integritimit social dhe argumenton se shteti i mirëqenies është përgjigje ndaj kësaj nevoje.<sup>21</sup>

Teoria e T. H. Marshall (1963)<sup>22</sup> në të cilën shteti i mirëqenies sociale shihet si pika kulmore e respektimit të të drejtave qytetare, është

---

<sup>20</sup> John Maynard Keynes (1883 - 1946) ishte një ekonomist anglez idetë e të cilit kanë ndikim të madh në teorinë dhe praktikën e makroekonomisë moderne, si dhe nga ekonomitë politike të qeverisë. Duke punuar në qarqet e bizneseve të ngushta dhe ai ka nxitë përdorimin e masave fiskale dhe monetare për të zbutur efektet negative të recesionit ekonomik dhe depresionit. Idetë e tij janë bazë për ekonominë Kejnshiane (e njohur si doktrina kejnshiane), si dhe nga degët tjera të ndryshme sociale.

<sup>21</sup> Flora, P. & Arnold, J.H. (1990). *The development of welfare state in Europe and America*. New Brunswick, NJ, f. 351-53

<sup>22</sup> T. H. Marshall (1893-1981) sociologu anglez i njohur për nga librat e tij, e në veçanti të librit *Shtetësia dhe Klasat Sociale*, si dhe avokues i të drejtave ekonomike, sociale dhe kulturore.

shembulli më i njohur i kësaj rryme. Megjithëse të dy variantet e teorisë së modernizimit janë të pranueshme kur argumentojnë zgjerimin universal të mirëqenies sociale, ato bartin dy probleme sepse së pari nuk mund të shpjegojnë origjinën e një politike në raport me pasojat, dhe së dyti nuk mund të shpjegojë dallimet historike në politika ndërmjet vendeve të ndryshme, p.sh. pse Gjermania aplikoi skemën e sigurimit shoqëror në vitin 1883 ndërsa SHBA ende nuk e ka bërë një gjë të tillë.

Teoritë marksiste e lidhin formën dhe zhvillimin e mirëqenies sociale me strukturën dhe zhvillimin e mënyrës kapitaliste të prodhimit. Offe (1975) ka treguar se shteti kapitalist dallohet nga fakti se nuk është në gjendje të kontrollojë vendimet për investime si edhe nevojën për akumulim, ndërsa është tërësisht i varur nga një sistem i shëndetshëm taksash. Disa autorë këtë e konsiderojnë si versionin marksist të teorisë së modernizimit. Te tjerët nënvizojnë marrëdhëniet shfrytëzuese të sistemit kapitalist dhe luftën e klasave, që gjeneron pareshtur kërkesa për rritjen e dobishmërisë së shtetit dhe efektivitetit të tij në funksion të korigjimit të defekteve të ekonomisë së tregut. Ndërsa O'Connor (1973) argumenton se shteti duhet të plotësojë dy funksione që shpesh janë kontradiktore: akumulimin dhe legjitimimin, për pasojë mirëqenia sociale është rezultante e dy forcave ku njëra është aftësia e shtetit kapitalist të mirëqenies sociale për të përshtatur popullsinë dhe politiken sociale tek kërkesat në rritje të kapitalit, ndërsa në anën tjetër, presioni i ushtruar nga klasa punëtore për të modifikuar lojën e forcave të tregut për të përmirësuar plotësimin e niveleve të kërkesave dhe të mirëqenies. Teoritë marksiste ofrojnë shumë shpjegime të versioneve bashkëkohore të mirëqenies sociale. Megjithatë atyre u mungon argumentimi i mbështetjes mbi parimet e të drejtave të njeriut.<sup>23</sup>

### **3. Mirëqenia sociale koncept i shekullit XX**

Mund të konkludojmë se shteti i mirëqenies sociale është dukuri e shekullit XX.<sup>24</sup> Shteti i mirëqenies sociale është zhvilluar përmes një procesi të tërë evolucioni në përputhje me rrethanat dhe etapat historike dhe se zhvillimi historik ka luajtur një rol përcaktues në shfaqjen e shtetit të mirëqenies ose welfarstate-it, që ka kuptimin e organizimit, funksionimit, shtrirjes dhe rolit të shtetit të mirëqenies sociale. Evidente është që koncepti i shtetit është i lidhur ngushtë me zhvillimin e shoqërisë

---

<sup>23</sup> Musliu, A. (2014). *Shërbimet publike dhe Shteti i Mirëqenies Sociale*. Dispensë. f. 8

<sup>24</sup> Frederico, C. R. (1980). *The Social Welfare Institution, An Introduction, Third Edition*. D.C. Company, f. 15.

kapitaliste dhe shfaqën procesin e zhvillimit progresiv ose i pasurimit të vendeve perëndimore, që ka qenë proces i shkallëzuar gradual, i vazhdueshëm dhe mbi bazën e akumulimeve të njëpasnjëshme.<sup>25</sup> Në këtë udhëkryq gjinden edhe shumë vendet të cilat mundohen të reformojnë konceptin e vetë social komunist në atë të Shtetit të Mirëqenies Sociale. Padyshim që Maqedonia dhe vendet e rajonit janë në një situatë të palakmuar, në një rën anë kapitalizmin e egër ekonomik dhe gjetjen e balancit të shtetit social.

Nga studiues të ndryshëm, shteti i mirëqenies sociale analizohet në periudha të ndryshme historike. Shteti i mirëqenies sociale trajtohet në plan tradicional me realizimin kryesisht të masave të shërbimeve sociale, si p.sh. strehimi, sigurimi social, shëndetësor etj. Kuptimi tjetër përfshinë rolin më aktiv dhe të gjerë të shtetit në menaxhimin dhe organizimin ekonomik duke evidentuar aspekte integrale nga më të rëndësishmet të subjektit të shtetit të mirëqenies sociale, si punësimi i plotë, pagat, strukturimi social, do të thotë aspekte të lidhura me vetë sistemin e qeverisjes.<sup>26</sup>

Nga kjo janë zhvilluar tipa dhe regjime të ndryshme të shtetit të mirëqenies sociale. Këto përfaqësojnë tiparet e veçanta me cilësinë e të drejtave sociale të individit, raportit reciprok në mes shtetit, individit, tregut të lirë ekonomik dhe familjes. Kështu, dallohen “regjimi liberal i shtetit të mirëqenies sociale”, regjimi konservator etatist dhe tipi i shtetit “socialdemokrat”.<sup>27</sup> Por asnjëri tip nuk është krejtësisht i pastër nga elementet e tjetrit, siç është rasti në Republikën e Maqedonisë. Në mënyrë komplementare këto sisteme përmbushin njëra-tjetrën, mirëpo periudha e profilizimit të sistemit social në Maqedoni ende është në konfigurimin e sipër në konceptin e shtetit modern të demokracisë liberale.

#### **4. Faktorët ndikues të mirëqenies**

Në zhvillimin e mirëqenies sociale, në shtet ndikojnë faktorë të ndryshëm. Ne do të elaborojmë ndër faktorët kyçë që ndikojnë në mirëqenien sociale në Maqedoni, si dhe në vendet e rajonit. Ndër faktorët më relevant ndikues janë: faktori demografik, faktori ekonomik, faktori politiko-juridik dhe faktori ndërkombëtar.

---

<sup>25</sup> Filo, Ll. (2006). *Historia për Shtetin e Mirëqenies Sociale*. Extra. Tiranë, f. 18.

<sup>26</sup> Ibidem, f. 18

<sup>27</sup> Ibidem, f. 19.

Faktori demografik ndikon fuqishëm në rishpërndarjen e mjeteve financiare ndërmjet grupeve të ndryshme të popullsisë, që shpreh raportin ndërmjet grupmohave të reja dhe të vjetra, numri i grave dhe burrave, të sëmurëve dhe të shëndoshëve, ndërmjet lindshmërisë (natalitetit), dhe vdekshmërisë (mortalitetit). Vdekshmëria dhe lindshmëria është tregues me të cilët vlerësohet civilizimi modern, i cili fillo të triumfoj nga fundi i shekullit XIX, duke sjellë ndryshime të mëdha në përmirësimin e kushteve jetësore.<sup>28</sup>

Faktori demografik është një faktor kyç në kohët e sotme, sidomos në Maqedoni, kur kemi një plakje graduale të popullsisë në përmasa të mëdha dhe rënie të lindjeve të reja, që ndikon drejtpërsëdrejti në qëndrueshmërinë e fondeve pensionale si rënie dhe kufizimin e fuqisë punëtore, një dukuri që ndikon në pagesat e sistemit social dhe shërbi-meve publike sociale në përgjithësi.<sup>29</sup>

Mund të thuhet se zhvillimi i mirëqenies sociale sinkronizohet me fazat e zhvillimit ekonomik, të shtimit të prodhimit kombëtar dhe të rritjes së të ardhurave. Ekziston një raport linear ndërmjet faktorit ekonomik, respektivisht të të ardhura të popullatës me mirëqenien e saj në anën tjetër. Sa më të mëdha të jenë të ardhurat, aq më lartë është mirëqenia dhe, e kundërta, kut të ardhurat janë të pakta, të pamjaftueshme, edhe mirëqenia nuk është në nivel.<sup>30</sup>

Faktori politiko-juridik është ndër faktorët kyçë në Maqedoni, në profilizimin e shtetit të mirëqenies sociale. Konceptet e ndryshme politike kanë luajtur rol të rëndësishëm në kategorizimin e shtetit të mirëqenies sociale, në trajtat të shtetit të njohura:

- a) konservator;
- b) liberal; dhe
- c) socialdemokrat.<sup>31</sup>

Në këtë kuptim, mirëqenia pranohet si ideal politik, i lidhur ngushtë me konceptin juridik të të drejtave të njeriut, si ato liritë dhe të

---

<sup>28</sup> Vdekshmëria në vendet e zhvilluara (përqindja e vdekjeve - numri i personave të vdekur për një mijë njerëz) zbriti nga rreth 25 më 1850, në 19 në vitin 1914, dhe 18 më 1930. Tjetër tregues është jetëgjatësia, ku p.sh. në Britani nga 40 vjet që ishte më 1840 u rrit në 60 më 1933. Në vende të prapambetura si në Indi, më 1931 mesatarja e jetëgjatësisë ishte më pak se 27 vjeç.

<sup>29</sup> Tiptonet, F. B. (1994). *An Economic and Social History of Europe from 1939 to the Present*. The Macmillan Press LTD, f. 211

<sup>30</sup> Telo, I. (1998). *Mirëqenia dhe Minimumi Jetik*. Tiranë, f. 5.

<sup>31</sup> Andersen, C. E. (1996). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Polity Press. Cambridge, f. 3.

drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore, ku përfaqësojnë sfera se ku duhet dhe ku nuk duhet të ndërhyjë shteti.

Kancelari gjerman Bizmarku shikonte “Sozialstaat” si anti-tezë socializmit marksist dhe mjet për të siguruar e fituar besimin dhe e proletariatit, respektivisht klasës punëtore në Gjermaninë e sapo bashkuar. Gjithashtu mund të përmendim dhe rastin kur W. Çerçilli vendosi në vitet e 20 të shekullit XX në Britani “Ligjin e Hekurt”, sipas të cilit asnjë qeveri nuk mund të qeverisë për një kohë të gjatë, nëse i kundërvihet mendimit të sigurimeve sociale.<sup>32</sup>

Sa i takon faktorit ndërkombëtar, ky gjen shprehjen e tij në ndikimet që vendet ose shtetet e ndryshme ushtrojnë ndaj njëri-tjetrit. Ky faktor gjithashtu lidhet me veprimtarinë e Organizatës Ndërkombëtare të Punës (1919), e cila ka për objekt trajtimi problemet sociale të punëtorëve, me intencë për të nxitur e ndjekur realizimin e politikave sociale për punëtorët.<sup>33</sup>

### **Përfundim**

Në fillim të viteve '90, bota e pa veten nën barrën që epoka e ndryshimeve të bllokut komunist po ndodhte. Ajo po jetonte periudhën e kontrasteve gjithnjë e më tronditëse, midis të varfëve të pastrehë dhe luksit perëndimor të skajshëm. Shteti i mirëqenies sociale në rrafshin nacional në Maqedoni nuk mund të observohen vetvetiu jashtë kontekstit politiko-social, por edhe si një anë e procesit për vendosjen e lirisë njerëzore dhe barazisë sociale në vend. Ana e dytë e atij procesi është demokratizimi social i Republikës së Maqedonisë. Modeli i liberalizmit social dhe të drejtat sociale dhe ekonomike të njeriut janë aksiome të lidhura ngushtë njëra me tjetrën. Realisht ato janë dy fytyra të një pyetjeje. Nuk mund të flitet për shtet të mirëqenies sociale nëse nuk ekzistojnë të drejtat e njeriut, sikurse nuk mund të ketë demokraci pa respektimin e të drejtave të njeriut.

### **Conclusion**

During the '90 of XX century, world faced a biggest changes after the fall of the communism. Welfare state in Macedonia was confronted with significant challenges calling for constant remodeling and new ideologies that eventually brought about a new shift in the line of thought in social policy concept. Social welfare systems assistance to

---

<sup>32</sup> Filo, Ll. (2006). *Historia për Shtetin e Mirëqenies Sociale*. Extra. Tiranë, f. 20.

<sup>33</sup> Ibidem, f. 21.

individuals and families in Macedonia through programs such as health care, food stamps, unemployment compensation, housing assistance and child care assistance is insufficient. Considering Macedonian welfare in retrospect, we believe that the reason behind the delayed adjustment of national social policies has profound political influences.

### 5. Literatura

- Anderson, C. E. (1996). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Polity Press. Cambridge, f. 18.
- Birch, R. C. (1974). *The Shaping of Welfare State*. Blackwell, f. 6.
- Briggs, A. (2000). *The welfare state in historical perspective*. European Journal of Sociology. 2(2). 228.
- Flora, P. & Arnold, J.H. (1990). *The development of welfare state in Europe and America*. New Brunswick. NJ, f. 351-53
- Filo, Ll. (2006). *Historia për Shtetin e Mirëqenies Sociale*. Extra. Tiranë, f. 14.
- Frederico, C. R. (1980). *The Social Welfare Institution, An Introduction, Third Edition*. D.C. Company, f. 15.
- Hobsbawn, E. (1997). *Epoka e ekstremeve. (I Rrëmbyeri i Shekullit të XX)*. Tiranë, f. 239
- Lambertes, E. (1996). *Main Political Currents in Modern Europe*. Macimillan Press LTD, f. 9.
- Huddleston, J. (1998). *The Search for a Just Society*. New Delhi. Sterling Publications. f. 189
- Mishra, R. (1984). *The Welfare State in Crisis: Social Thought and Social Change*. The University of Virginia, f. 87
- Musliu, A. (2012). *Sistemi i të drejtave të njeriut*. Vatra. Shkup. f. 128
- Musliu, A. (2014). *Shërbimet publike dhe Shteti i Mirëqenies Sociale*. Dispensë. f. 8
- Titmuss, R. M. (1960). *The Social Division of Welfare*. Liverpool University Press, f. 15
- Tiptonet, F. B. (1994). *An Economic and Social History of Europe from 1939 to the Present*. The Macimillan Press LTD, f. 211
- Tomes, I. (1997). *E drejta e sigurimit social*. Tiranë, f. 6
- Telo, I. (1998). *Mirëqenia dhe Minimumi Jetik*. Tiranë, f. 5.